

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2012

Iva Pěchoučková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Vznik Československa

Iva Pěchoučková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Vznik Československa

Iva Pěchoučková

Vedoucí práce:

PhDr. Roman Kodet, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Poděkování

Chtěla bych na tomto místě poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce, jímž byl pan PhDr. Roman Kodet, Ph.D., za podporu, trpělivost a velmi cenné připomínky a podněty ke zvolenému tématu.

Obsah

ÚVOD	4
1 SITUACE PŘED ROKEM 1914	5
1.1 Česká předválečná politika	5
1.1.1 Česká pravicová politika	5
1.1.2 Česká sociální demokracie.....	6
2 SITUACE NA POČÁTKU VÁLKY.....	7
2.1 Německý nacionalismus	7
2.2 Česká sociální demokracie a pravicové strany.....	9
2.2.1 Vznik nových politických orgánů v zemi	10
2.3 Vize řešení české a slovenské otázky.....	11
2.3.1 Kramářův projekt státu.....	12
2.3.2 Masaryk jako politik	13
2.3.2.1 Masarykův projekt státu	14
2.4 Čeští vystěhovalci	15
2.5 Vznik tajné české organizace – Maffie	16
2.6 První počiny české emigrace	16
3 SLOVENSKO PŘED VZNIKEM REPUBLIKY	19
3.1 Slovenský zahraniční odboj.....	19
4 ČESKOSLOVENSKÉ LEGIE – NÁSTROJ ODBOJE.....	21
4.1 Legie ve Francii	21

4.2	Legie v Srbsku.....	21
4.3	Legie v Itálii.....	22
4.4	Legie v Rusku.....	22
5	DIPLOMATICKÉ TAHY VÁLČÍCÍCH MOCNOSTÍ.....	24
5.1	Odezva na rakouské půdě.....	25
5.2	Vliv ruské revoluce	25
5.3	Odezva kulturní veřejnosti na situaci v zemi.....	26
5.4	Revoluční dopad na politiku v monarchii	27
5.5	Brestlitevský mír	29
5.5.1	Tříkrálová deklarace	30
5.6	Legie pomáhají v boji za český stát	31
6	DŮLEŽITÉ UDÁLOSTI ROKU 1918.....	34
6.1	Požadavek německých poslanců – 21. leden.....	34
6.2	Stávka 22. ledna a 1. února	34
6.3	Národní přísaha - 13. duben.....	35
6.4	Rumburská vzpoura – 21. květen	36
6.5	Martinská porada – 24. květen.....	36
6.6	Pittsburská dohoda – 30. květen	37
6.7	Francouzská vláda uznala právo na samostatnost	37
6.8	Ustanovení Národního výboru československého – 13. červenec.....	37

6.9	Uznání Čechoslováků z 9. srpna a 3. září	38
6.10	Ustanovení Socialistické rady – 6. září	38
6.11	Generální stávka - 14. říjen 1918	39
6.12	Uznání Československé národní rady v Paříži.....	40
6.13	Manifest Císaře Karla I. – 16. říjen	40
6.14	Washingtonská deklarace – 18. říjen	40
6.15	Ženevská konference – 25. říjen.....	41
7	DEN „D“ – 28. ŘÍJEN 1918.....	43
8	NA PRAHU NOVÉHO STÁTU.....	45
8.1	Hrozba ze „Sudet“.....	45
8.2	Martinská deklarace.....	46
8.3	Čechoslováci – nový státní národ	47
	ZÁVĚR	48
	SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY.....	49
	RESUMÉ	51
	PŘÍLOHY.....	I

ÚVOD

Jako téma bakalářské práce jsem si zvolila „Vznik Československa“. Jak už samotný název napovídá, ve své práci se chci pokusit vylíčit strastiplnou a dlouhou cestu ke vzniku samostatné republiky. Největší pozornost bych chtěla věnovat právě době před jejím vznikem. České země příslušely k pozdější habsburské monarchii už od roku 1526, ale ještě před vypuknutím první světové války si mohl jen těžko někdo představit, že nastane doba, kdy malé národy, které náležely k obrovské říši, se stanou samostatnými.

V první kapitole se pokusím analyzovat situaci před první světovou válkou a popsat postavení českých zemí v habsburské monarchii. Stranou nemohu nechat ani otázku politické situace, jak se zde vyvinula. Důležitým mezníkem v dějinách je bezpochyby první světová válka. Byla prvním celosvětovým válečným konfliktem a zanechala po sobě strašlivé škody. Nebýt však jí, zřejmě bychom se nedočkali tak velkých změn, které během ní a po jejím skončení nastaly. Nejrozsáhlejší část mojí práce chci věnovat období průběhu první světové války. Jak na poli domácím, tak i mezinárodním se odehrál nespočet významných událostí. Určitě zde zmíním německý nacionalismus, který po vypuknutí války gradoval v habsburské monarchii, dále politickou situaci na půdě habsburské monarchie, ale i světové politické dění, jež ovlivnilo československou otázku. Nesmí zůstat stranou ani český a slovenský odboj, čeští a slovenští politici v exilu a ani Československé legie v zahraničí. Dále se pak budu snažit popsat situaci, jež v průběhu války panovala na Slovensku. V další části bych chtěla přiblížit rok 1918. Zde se budu snažit zachytit chronologicky jednotlivé důležité události tohoto roku tak, abych plynule přešla k 28. říjnu 1918. Poslední část budu věnovat právě 28. říjnu 1918. Nemohu však skončit tímto datem a přitom nezmínit situaci, která nastala bezprostředně po vyhlášení Československé republiky. Určitě se bude snažit popsat formování nového státu a s ním spojené peripetie.

1 SITUACE PŘED ROKEM 1914

České země až do konce první světové války skoro čtyři století, příslušely k habsburské monarchii (od r. 1526). Jak postavení českého národa, tak i jeho jazyka se během tohoto období měnilo a posledních padesát let existence monarchie představovalo tu nejsvobodnější dobu.¹

V první polovině 19. století prožívaly Evropa i Amerika prudký civilizační rozmach. V tomto období ani česká národní společnost nezůstávala pozadu a dokonce v 80. letech 19. století patřila mezi ty úspěšnější. Český národ byl národním celkem, který se mohl pyšnit svým hospodářstvím a technikou, kulturou i politickou zralostí. Česká politická elita však nebyla spokojená se státoprávním postavením českých zemí.

S tímto tématem samozřejmě souvisely i osudy slovenského národa. Slováci před vznikem Československé republiky byli součástí Uherského království (Zalitavska) a pod tvrdým maďarizačním tlakem, jenž je měl zcela „odnárodnit“.²

1.1 Česká předválečná politika

1.1.1 Česká pravicová politika

V období před rokem 1914 všechny české pravicové strany vycházely z českého historického státního práva založeného na tvrzení, že český stát nikdy nepřestal právně existovat a jeho hranice jsou dány historickými hranicemi zemí Koruny české, tj. Čech, Moravy a Slezska. Toto právo bylo zakotveno v ústavním pořádku habsburské monarchie a dovolávalo se zejména ustanovení, jež státoprávní postavení zemí Koruny české uznávaly (pragmatická sankce z roku 1713, císařský kabinetní list z 8. dubna 1848 a dalšími). Vzorem jim bylo vítězství uherského státního práva z roku 1867. České země a jejich historické právo směřovalo přinejmenším k federalizaci Rakouska, a když se v roce

---

¹ EMMERT, František. *1918: Vznik ČSR*. 1. vyd. Brno 2008, s. 4.

² KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938): Vznik, budování a zlatá éra republiky (1918-1929)*, Praha 2000, s. 17.

1867 prosadil dualismus a pak ztroskotaly i fundamentální články (plán česko-rakouského vyrovnání), vstoupili čeští poslanci na protest do pasivní rezistence, kde zůstali až do roku 1879.

Česká politika se nicméně s danými poměry, dá se říci, smířila. Jejich poslanci zasedali na říšské radě, čeští úředníci a odborníci zastávali jak vysoká místa v centrálních úřadech, tak se Češi dostali i na ministerská křesla. V jakési loajální politice k rakouskému státu pracovaly politické strany pro rozvoj hospodářského, kulturního a jazykového rozmachu českých zemí a protirakouská stanoviska byla výjimečná a okrajová - např. strana státoprávně pokroková.

1.1.2 Česká sociální demokracie

Další stranou, se kterou se na poli politiky v habsburské monarchii počítalo, byla Československá sociálně demokratická strana dělnická. Již při vstupu do říšského parlamentu, v roce 1897, poslanci této strany odmítli doktrínu českého pravicového nacionalismu. Čeští sociální demokraté však současně odmítali vytvoření českého státu a tuto otázku chtěli řešit federalizací habsburské říše. Na IX. sjezdu českých sociálních demokratů v roce 1913 přijali tzv. žofínskou rezoluci, ve které za svůj cíl vytyčili revoluční přeměnu hospodářské organizace společnosti, dobytí politické moci pro dělnictvo, ale to vše chtěli řešit na půdě Rakouska-Uherska nejlépe kulturní autonomií.³

---

³ GALANDAUER, Jan. *Vznik Československé republiky 1918: Programy, projekty, perspektivy*, Praha 1988, s. 11–15.

2 SITUACE NA POČÁTKU VÁLKY

Dne 28. června 1914 byl arcivévoda František Ferdinand d'Este, se svojí chotí Žofií v Sarajevu, aby zde dohlédl na vojenské manévry. Čekalo je však sedm mladíků, stoupenců organizace Mladá Bosna, kteří byli rozhodnuti na ně spáchat atentát. Když prvnímu atentátníkovi unikli a pokračovali dál ve svém programu, zaútočil na ně další z mladíků a atentát dovedl ke „zdárnému“ konci. František Ferdinand i jeho choť atentátu podlehl. Záminka k válce byla na světě, ale k válečnému konfliktu by skoro s určitostí došlo i tak.⁴

Díky hospodářské situaci, jež nastala na počátku 1. světové války na českém území, byl lid nespokojen a v průběhu dalších let se mu už nechtělo bojovat za habsburskou monarchii, která ani nechtěla vyjít vstříc jejich požadavkům.⁵ Český národ v průběhu konfliktu nepopíral své sympatie k Rusku. Vzorem k tomuto postoji mu byl František Palacký, ač austroslavista, který se orientoval na Rusko. Za tuto náklonnost během války byl český národ perzekuován. V počátcích se objevoval jakýsi instinktivní odpor, projevující se manifestacemi, zbíháním jednotlivců i vojenských skupin na stranu Ruska, anebo odpíráním poslušnosti ve vojsku atd..⁶

2.1 Německý nacionalismus

Když vypukla 1. světová válka, znamenalo to pro českou politiku krajně nepříznivou situaci.⁷ Na jaře 1914 byla uzavřena říšská rada a bez parlamentu se v rakouské části monarchie vládlo až do jara 1917.⁸ Ve válčících státech narůstal nacionalismus, šovinismus a v mnohonárodním Rakousku tyto dva aspekty nebyly namířeny jen proti nepřátelským státům.

---

⁴ EMMERT, s. 10.

⁵ EFMERTOVÁ, Marcela. C. *České země v letech 1848 - 1918*. Praha 1998, s. 138.

⁶ KALISTA, Zdeněk. *Stručné dějiny československé*. Praha 1992, s. 309–310.

⁷ GALANDAUER, s. 15.

⁸ EFMERTOVÁ, s. 139.

Německý nacionalismus se chopil boje proti svým národním protivníkům v habsburské monarchii, zejména však bojoval s českou politickou reprezentací. Byl nastolen vojensko-byrokratický režim protičeského rázu a český národ byl považován za neloajlní až protistátní. Nastalo zatýkání a stíhání českých politiků, veřejných činitelů, ale pronásledováni byli i řadoví občané, k jejichž zatčení často stačila i neúčast na děkovné mši za nějaký úspěch rakouské armády.⁹ Už v září 1914 byl zatčen Václav Klofáč, vůdce národně sociální strany, následovalo zatýkání některých novinářů a koncem května 1915 byli zatčeni vůdcové mladočeské strany Karel Kramář, Alois Rašín a starosta České obce sokolské Josef Scheiner. V létě 1915 byly zakázány oslavy na počest 500. výročí upálení mistra Jana Husa.¹⁰

Vojensko-byrokratický režim šel ještě dál, cestou administrativních nařízení a německý jazyk stále přetrvával ve všech úředních odvětvích, ba dokonce byl kladen důraz na jeho používání. Byly zakázány knihy, které jen mohly připomínat svým obsahem českou státnost, učebnice, ale cenzura pokračovala dál a dokonce byl zakázán prodej sirek se znakem české koruny.

Z této situace těžilo hlavně Německo, které toužilo po moci a mocnářství se stalo jeho slabším válečným partnerem. Generální štáb rakouské armády v čele s Conradem von Hötzendorfem vedl také válku vnitřní proti všem, které považoval za hrozbu monarchii, mezi něž byli často řazeni i Češi. V tomto snažení se angažovali čeští Němci, kteří měli velkou snahu uspořádat vztahy s Čechy dle svých vlastních představ.¹¹ V červenci 1915 byl vypracován program přestavby Rakouska, tzv. Velikonoční program, který se stal oficiálním programem německého nacionalismu. Jím byla požadována zákonně německá nadvláda v Rakousku. V poslední, VI. hlavě Velikonočního programu byl zřetelně

---

⁹ GALANDAUER, s.15–16.

¹⁰ EFMERTO VÁ, s. 139.

¹¹ KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, s. 19.

viditelný vliv knihy německého žurnalisty Fridricha Neumanna (Mitteleuropa, r. 1915). Byl to návrh jak řešit národnostní otázku v habsburské monarchii, ve smyslu naprosté německé nadvlády.¹²

2.2 Česká sociální demokracie a pravicové strany

Válka neznamenal, zvláště v Rakousku, jen změnu pokračování politiky, ale také velkou změnu politického života vůbec (toto neplatilo jen pro velkou politiku vládnoucí výkonné moci), avšak znamenala odumření života všech politických stran a uhasly jakékoliv politické kampaně a polemiky.¹³

V těchto letech většina politických stran zastávala pozici sympatizující s monarchií. Tato prorakouská politika byla, i ze strany sociální demokracie, vlastně protiněmeckou politikou, jelikož Německo, ač spojenec Rakouska-Uherska, znamenalo velkou hrozbu.¹⁴ Němci sice tvořili v Předlitavsku menšinu, ale válku pochopili jako jedinečnou příležitost, jak se s Čechy konečně vypořádat.¹⁵ Státní moc však podobné názory z počátku neřešila, neboť se obávala splynutí s Německem.¹⁶ Sociální demokracie dočasně rezignovala na vlastní aktivní politiku a přistoupila na politiku neformální konfrontace. Z tohoto vyplývala i určitá spolupráce sociální demokracie s některými českými pravicovými stranami. Jednalo se o informační schůzky. Například Bohumír Šmeral byl ve velice častém styku s agrárníkem Antonínem Švehlou a některými mladočeskými aktivisty. Nešlo pouze o jakousi spolupráci, ale i o kontrolu politických rivalů.¹⁷

Co se týče pravicového politického spektra a jejich politiky, jednalo se o dva vyhraněné proudy. Na jedné straně katolické strany, jejichž politika od počátku zaujala jasně prorakouské stanovisko a na straně druhé radikální státoprávníci, kteří byli jasně protirakouští. Po vypuknutí války se i členové české pravice museli vzpamatovat z tohoto šoku a

---

¹² GALANDAUER, s. 16–18.

¹³ URBAN, Otto. *Česká společnost 1848 - 1918*. Praha 1982, s. 590.

¹⁴ Tamtéž, s. 591.

¹⁵ KÁRNÍK, Zdeněk. *Malé dějiny československé (1867-1939)*, Praha 2008, s. 26.

¹⁶ Tamtéž, s. 28.

¹⁷ URBAN, s. 591, 594.

přízpůsobit tomu i svoji politiku. Byly sice narušeny vazby mezi českými politiky a reprezentanty výkonné moci, ale ne přerušeny. Skrze ministra Ottokara Trnku, ale i místodržitelské a jiné úředníky, bylo snahou realizovat jakýsi záchranný program, tkvící v obrodě veřejného a hospodářského českého života. Ani pravicoví politici, v počátečních letech války, neměli žádné záruky, že i kdyby byly poraženy Centrální mocnosti, mohli by počítat s jiným státoprávním uspořádáním ve střední Evropě. Prakticky i oni vedli prorakouskou politiku. Nicméně i v této době někteří představitelé agrárníků a mladočechů přemítali o alternativní možnosti, jako například Kramářův projekt československého státu z jara 1915, který se stal zatím jen jakousi instrukcí do dalších let.¹⁸

2.2.1 Vznik nových politických orgánů v zemi

Na podzim 1915 se v Praze objevila myšlenka Národního souručenství. Měla to být společná defenzivní organizace všech českých politických stran na tradičně prorakouských základech. Několik měsíců probíhala jednání o organizačních i programových otázkách, pod patronací staročecha Karla Mattuše, za účasti agrárníka Antonína Švehly, mladočeských aktivistů Františka Fiedlera a Zdeňka Tobolky a s vědomím vedení sociální demokracie, v jejímž čele stál Bohumír Šmeral. Vznikl projekt, který měl být jakýmsi svérázným trojúhelníkem – mělo to být spojení strany venkovské a městské buržoazie se sociální demokracií. V březnu 1916 sice došlo po zdoluhavých jednáních k ustanovení nové Národní strany, stávající z bývalé strany staročeské, mladočeské, realistické a národně sociální, ale bohužel mimo jednání stáli z nejrůznějších důvodů někteří z nejvýznamnějších představitelů těchto stran – Tomáš Garrigue Masaryk, vůdce realistů, byl v cizině, národní socialista Václav Klobáček a mladočeši Karel Kramář s Aloisem Rašínem byli ve vězení. V květnu 1916, když už se měly formovat programové zásady Národního souručenství, ukázala se spolupráce všech českých

---

¹⁸ URBAN, s. 595–597.

stran na prorakouských základech nemožná. Krom toho, že nevzniklo národní souručenství, došlo dokonce po odchodu realistů a národních socialistů i k rozpadu Národní strany.¹⁹

Znovu se navázaly styky mezi některými českými politiky a 19. listopadu 1916 byla veřejnost seznámena se vznikem dvou celonárodních českých politických orgánů.²⁰ Bylo to v době, kdy zemřel císař František Josef I. (21. listopadu 1916) a na trůn nastoupil jeho synovec Karel I., který záhy přizpůsobil vládní systém vlastním představám.²¹ V Praze byl ustanoven Národní výbor jako zástupce politických stran, a Český svaz, což byl společný orgán českých poslanců na říšské radě. Programová základna těchto seskupení byla tradičně prorakouská. Karel Matuš se postavil do čela Národního výboru a v jeho předsednictvu byli zástupci všech českých politických stran, mimo realistů a státoprávních pokrokářů. Agrárník František Staněk stál v čele Českého svazu, prvním místopředsedou se stal Bohumír Šmeral a druhým mladočech Jindřich Maštálka. Obě tyto organizace zpočátku zaujímaly opatrné a vyčkávavé, avšak jasně loajální stanovisko.²²

2.3 Vize řešení české a slovenské otázky

Na počátku války vznikly programy s předpokladem a požadavkem zničení habsburské monarchie a s řešením české a slovenské otázky. Autory těchto plánů byli Karel Kramář a Tomáš Garrigue Masaryk. Jak ideologie, tak i osudy jejich autorů byly rozdílné. Karel Kramář zůstal ve vlasti a byl zatčen v květnu 1917. Tomáš Garrigue Masaryk odešel v prosinci 1914 do emigrace. Kramářův projekt hrál roli jen v prvním roce války, kdežto Masaryk se svými projekty působil až do rozpadu monarchie.²³

---

¹⁹ URBAN, s. 599.

²⁰ Tamtéž, s. 604.

²¹ Tamtéž, s. 602–603.

²² Tamtéž, s. 604.

²³ GALANDAUER, s. 22.

2.3.1 Kramářův projekt státu

Počátkem ledna 1913 se Karel Kramář vyslovil pro loajalitu českého národa vůči Rakousku, jako půdě vhodné pro realizaci českých politických cílů a toto prorakouské stanovisko opakoval ještě v projevu k sarajevskému atentátu ze 4. července 1914. Avšak v květnu 1914 se stal Karel Kramář autorem, z hlediska rakouské vlády velezrádného, plánu na vytvoření slovanské říše, vedené Ruskem. Hlásil se tak k panslovanské politice, kterou hájil již před válkou, ale nyní jí dal protirakouskou náplň – vypracoval tzv. Ústavu slovanské říše. Tuto říši měly tvořit národy Ruska, Polska, Česka, Bulharska, Srbska a Černé Hory. V čele této ohromné říše pak měl stát ruský car. Tento plán nepředpokládal, že na troskách Rakouska-Uherska vznikne samostatný český, či československý stát, ale předpokládal, že český stát bude jen součástí – spolkovým státem slovanské říše. Tímto velikášským projektem Karel Kramář nejenže navrhoval, jak by měla vypadat budoucí střední Evropa a postavení českého národa v ní, ale načrtl obrovské hranice této říše.²⁴

Jeho projekt byl samozřejmě z rakouského hlediska velezradou a byl proto utajován. Karel Kramář v něm počítal s tím, že až ruská vojska vstoupí na území Čech, zvítězí a car bude diktovat mír. Předpokládal, že se to vše stane v krátké době, a tak odmítl odjet do zahraničí.²⁵

Jak již víme, Kramářova očekávání se nesplnila. Naopak v květnu 1915 prolomila německá a rakousko-uherská vojska ruská postavení u Gorlice a možnost proniknutí ruské armády do českých zemí přestala být aktuální. Karel Kramář byl dne 21. května zatčen. Proces s ním trval od prosince 1915 až do června 1916. Ač v jeho prospěch vypovídala řada předních rakouských státníků, byl odsouzen k trestu smrti. Kramářovi nebyla velezrada přímo dokázána, jeho návrh slovanské říše se nedostal do rukou vyšetřujících orgánů. Od trestu smrti ho zachránil skon Františka

---

²⁴ GALANDAUER, s. 22–23, 26.

²⁵ Tamtéž, s. 27.

Josefa a nový císař Karel I. změnil nejdříve jeho trest absolutní, na trest 15 let vězení, pak byl na základě amnestie z 10. července 1917 byl Karel Kramář propuštěn.²⁶

2.3.2 Masaryk jako politik

Tomáš Garrigue Masaryk jako osobnost byl velice charismatický a následovali ho i lidé zvučných jmen. Například Karel Kramář tvrdil, že si ho již od počátku velmi vážil a to za jeho mravní opravdovost. Tato náklonnost přetrvala i v době, kdy už se spolu politicky rozcházel. Za stejnou věc si Masaryka vážil i František Ladislav Rieger, který ho označil za člověka s kouzlem osobnosti, toho který k sobě přitahoval další lidi, což zejména v politice považoval za jednu z nejdůležitějších věcí. Vrátime-li se zpět ke Karlu Kramářovi a jeho vzpomínkám na Masaryka, měl pocit, že své myšlenky a všechny problémy pouze nadhodil, ale nedomýšlel je do konce - posléze mu i Masaryk sám dal v jeho domněnkách zapravdu. Nicméně lidé, kteří Masaryka následovali, ho považovali za jakéhosi proroka.²⁷

Tomáš Garrigue Masaryk před válkou nepatřil k radikálně nacionalistickým politikům, ba naopak. Počítal s existencí Rakouska a odmítal revoluci. Když však započala světová válka, Masaryk toho chtěl využít k řešení české otázky a do svého politického programu zařadil státní samostatnost, ač ji před tím považoval za podružnou.²⁸

Již v posledních letech před válkou Masaryk bystře rozeznal, že se chýlí v Evropě k nějakému velkému otřesu. Znovu si vybojoval vstup do říšské rady a snažil se, z hnutí svých spolupracovníků (realistů), vytvořit politickou složku. Ve vídeňském parlamentě pak bojoval zejména proti ministru zahraničí hraběti Aehrenthalovi a jeho protisrbské politice.²⁹

Masaryk směřoval ve svém konceptu politické orientace k demokracii a jeho základní ideje byly v mnoha ohledech nadčasové.³⁰

---

²⁶ GALANDAUER, s. 28–29.

²⁷ OPAT, Jaroslav. *Filozof a politik T. G. Masaryk 1882–1893*, Praha 1990, s. 403–404.

²⁸ GALANDAUER, s. 29.

²⁹ MACHOVEC, *Tomáš G. Masaryk: Odkazy pokrokových osobností naší minulosti*, Praha 1968, s. 173.

³⁰ OPAT, s.402, zde je uvedeno 8 nejdůležitějších Masarykových idejí.

Rovný s rovným, to platilo i v jeho uvažování v otázce národnostní, kterou bylo nutno na půdě monarchie řešit. Odmítal hegemonismus a šovinismus, ať přicházeli z kterékoliv strany. Naopak prosazoval spolupráci a rovnoprávnost mezi národními entitami.³¹

Tomáš Garrigue Masaryk zastupoval v českém politickém životě myšlenku, že český národ musí v každém směru držet krok s pokročilými národy evropskými. Byl radikálním liberálem se sklony socialistickými, což se projevovalo již dříve v jeho politické činnosti. Odmítal společenský systém, v němž vládne šlechta a bojoval proti církevním katolickým kruhům. Masaryk však také zaujal kritický postoj proti rusofilství a panslavismu a upozorňoval na rozdílný ráz Ruska a českých zemí, dle vzoru Karla Havlíčka Borovského, v jehož jaderném realismu našel zalíbení. Netajil se tedy tím, že svou náklonnost namířil k mocnostem západoevropským, především k mocnostem anglosaského světa. Tímto směrem se ubírala i jeho další politická činnost v zahraničí.³²

Masaryk se jako jediný z českých poslanců a vůdců politických stran rozhodl k emigraci. Byl znalý světových jazyků, znal cizinu a ona jeho. Byl však jen vůdcem malé realistické strany a chtěl-li vystupovat jako reprezentant českého národa, musel si opatřit nějaká pověření z řad ostatních politických stran. Nemohl žádat výkonné výbory českých politických stran, ale snažil se seskupit některé politiky, kteří měli jeho akci krýt - zabránit tomu, aby se od něj domácí politika oficiálně nedistancovala.

2.3.2.1 Masarykův projekt státu

Z počátku rakouské úřady ani nenapadlo Masaryka podezírat z protirakouské činnosti. O tom také svědčilo to, že už v prvních měsících války dvakrát vycestoval do neutrálního Holandska. První projekt budoucího československého státu vznikl právě během jeho druhé cesty do Holandska (14.–19. října 1914). R. W. Seton-Watson, britský historik a odborník na problematiku Slovanů v Rakousku-Uhersku, zachytil ve formě

---

³¹ OPAT, s. 402–403.

³² KALISTA, s. 312.

memoranda pro britskou vládu, Masarykovy názory. Podle nich by měly být po porážce Německa vytvořeny nezávislé Čechy, což by měl být samostatný československý stát, který by měl být královstvím, nikoli republikou.³³

Co se týče hranic nově vzniknuvšího českého státu, měly být v jeho západní části určeny historickými hranicemi, na jihu Čech a Moravy však Masaryk počítal s etnografickou korekturou – posunutí hranice československého státu do vnitrozemí. Připouštěl i to, aby část Slezska připadla Polsku a část Německu. Hranice Slovenska pak měl tvořit Dunaj a Ipeľ, ale i v tomto případě s etnografickými úpravami.

Masaryk šel ještě dál ve svém návrhu a zabýval se i některými ekonomickými otázkami budoucího státu. Tento projekt byl Masarykovým prvním z řad projektů, které v průběhu války všelijak modifikoval a upravoval.³⁴

2.4 Čeští vystěhovalci

Ve chvíli vypuknutí války žilo mnoho Čechů a Slováků v cizině, kam se vystěhovali nebo odešli za prací. V Rusku jich bylo 70 000 a mnoho jich žilo i ve Spojených státech, kam jich v posledním předválečném desetiletí přicházelo ročně kolem deseti tisíc, tím se tam vyskytovaly silné a vlivné národní organizace. Ty se hned od počátku války stavěly proti mocnostem.³⁵ Snažily se podporovat české politiky v exilu, ale jejich boj tkvěl i ve snaze přesvědčit vládu, těch zemí kde žily, aby z jejich členů byla vytvořena armáda, která by bojovala po jejich boku a za stejnou věc.

Nejaktivnější byli Češi a Slováci v Rusku, kteří předložili carovi Mikuláši II. pamětní spis. Žádali v něm toto: „Nechť zazáří svobodná a neodvislá koruna svatého Václava v paprscích koruny Romanovců“.³⁶ Car jim povolil zřídit vojenský oddíl „Českou družinu“, do níž vstoupilo na 800 dobrovolníků, a která bojovala po boku ruské armády. K této carofilské

---

³³ GALANDAUER, s. 32.

³⁴ Tamtéž, s. 33–34.

³⁵ URBAN, s. 463–464.

³⁶ Tamtéž, 464.

orientaci se v lednu 1915 přihlásili i Češi žijící ve Francii, avšak po únoru 1917, kdy byla svržena dynastie Romanovců, od sympatií ustoupili.³⁷

2.5 Vznik tajné české organizace – Maffie

Ještě před tím, než Masaryk odešel do emigrace, stihl založit v Praze základní buňku domácího protirakouského odboje, jejímž vedením pověřil Edvarda Beneše. Vznikající organizace měla později zajišťovat a udržovat kontakty s centrem zahraničního odboj ve Švýcarsku. Až koncem února 1915 se základní buňka transformovala v Tajný výbor Maffie, jejímiž členy byly Edvard Beneš, Alois Rašín, Přemysl Šámal, František Soukup aj.. Jednalo se o konspirační zpravodajskou síť, která do zahraničí posílala zprávy z domova a v Čechách šířila zprávy od exilových orgánů. Své informátory a spolupracovníky našla jak na ministerstvech v Předlitavsku, tak například i mezi obyčejnými zaměstnanci dráhy. Ač policejní úřady předpokládaly existenci české zpravodajské sítě, nikdy se jim nepodařilo narušit její strukturu a ani zatknout některého z jejich vedoucích představitelů. Po emigraci Edvarda Beneše do zahraničí, převzal vedení tajné organizace P. Šámal a vedl ji od podzimu roku 1915 až do konce války.³⁸

2.6 První počiny české emigrace

Prvním visionářem, který odjel za hranice za účelem porážky monarchie, byl advokátní koncipient Lev Sychrava a to už v září 1914. Po něm následovali další, mezi nimiž byl i Tomáš Garrigue Masaryk, který šel za svým cílem v zimě na přelomu let 1914–1915.³⁹

Samotný boj za českou otázku započal Masaryk symbolickým vystoupením 4. a 6. června 1915 v Curychu a Ženevě. V tomto politickém počínání pokračoval už v září 1915 po příchodu Edvarda Beneše vytvořením pařížského a londýnského centra. Masaryk přesídlil do Londýna a propagaci československého programu v Paříži přenechal

---

³⁷ BUTVIN, Josef a Jan. HAVRÁNEK. *Dějiny československa*. Praha 1970, s. 463–464.

³⁸ EMMERT, s. 22–23.

³⁹ EFMERTOVÁ, s. 140.

Milan Rastislav Štefánikovi a Edvard Benešovi.⁴⁰ Významný krok pro otázku vzniku budoucího státu se odehrál 22. října 1915 v Clevelendu v USA, kdy se uskutečnila dohoda mezi Slovenskou ligou a Českým národním sdružením o přání českého a slovenského národa po společném soužití ve federativním svazku.⁴¹ Po té byl publikován dne 14. listopadu 1915 závažný dokument Českého komitétu zahraničního, v němž bylo formulováno úsilí o samostatný česko-slovenský stát. Pod tímto dokumentem se podepsalo krom Tomáše Garrigua Masaryka a Josefa Düricha jedenáct vůdčích představitelů zahraničních spolků v USA, Rusku, Anglii a Francii, však mimo Edvard Beneše, který záměrně nepodepsal.⁴²

Československá emigrace utrpěla těžkou porážku v listopadu 1915, kdy za tzv. „knoflíkové aféry“ bylo odhaleno rakouskou policií její spojení s domácí Maffií, kterou postihlo zatýkání, kdy mezi zatčenými byli i nejbližší z rodiny Masarykovy a Benešovy, ale také po celý následující rok se nepodařilo obnovit spojení a Masaryk nedokázal přimět ani jednoho významného českého politika k odchodu do emigrace. Edvard Beneš sice tou dobou působil v Paříži a získával mnoho známostí a přátel, ale byl dosud neznámým politikem, totéž se dalo říci i o Štefánkovi, zatím již francouzským občanovi a důstojníkoví, který se přidal k odboji v roce 1916.⁴³ V únoru téhož roku byla dokončena organizační přestavba a Český komitét zahraniční se přejmenoval na Českou národní radu, který byl až později přejmenován na Československou národní radu. Předsedou této rady byl Tomáš Garrigue Masaryk, místopředseda Josef Dürich, generální tajemník Edvard Beneš a dalším členem předsednictva Milan Rastislav Štefánik.

Zahraněční centrum české vysloveně protirakouské politiky, se programově a organizačně dotvářelo na přelomu let 1915/1916. Tento významný krok však nebyl zdaleka krokem rozhodujícím. Byla to doba, kdy po stránce války nebylo rozhodnuto, a většina dohodových zemí, ale i

---

⁴⁰ URBAN, s. 598.

⁴¹ EFMERTOŤ, s. 140.

⁴² URBAN, s. 599.

⁴³ KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, s. 24.

USA sdílela prorakouské sympatie. Tohoto si byla velmi dobře vědoma i zahraniční emigrace. Masaryk sám v tomto období měl pochybnosti a nevyklučoval ani možnost určitých jednání s Vídní.⁴⁴ V Paříži se Masarykovi podařilo uskutečnit, za pomoci generálního tajemníka Československé národní rady Edvarda Beneše a mladého slovenského astronoma Milan Rastislav Štefánika, první závažné politické úspěchy pro věc odboje. Dne 3. února 1916 se konala schůzka Masaryka a francouzského ministra zahraničí Brianda, skrze jehož ústa vyslovila Francie svůj souhlas s plánem na rozdělení Rakouska-Uherska v řadu samostatných, na nacionálních základech vybudovaných, státech.⁴⁵

---

⁴⁴ URBAN, s. 599.

⁴⁵ KALISTA, s. 313.

3 SLOVENSKO PŘED VZNIKEM REPUBLIKY

Není možno opomenout situaci, jež před vznikem republiky a v průběhu války panovala na Slovensku. Slovenská pravice, podobně jako česká, se stavěla za zachování Rakouska-Uherska, v němž viděla dostatek vlastních, zejména pak hospodářských zájmů. Její požadavky se týkaly utvoření federativní monarchie s jednotným státním občanstvím. Slovenská národní strana na dobu války pozastavila svoji politickou činnost, tím vyšla uherské vládě vstříc, aby jí nekomplikovala situaci. Někteří jednotlivci slovenské inteligence sice počítali s dohodovými mocnostmi, avšak pravice jako celek nevystupovala s žádným národně osvobozujícím programem. Vyskytovala se však malá skupina Slováků ve Vídni, která vyvíjela úsilí o změnu politické struktury monarchie, v čele s Milanem Hodžou, usilujícím o osvobození malých národů.

Odpor proti válce a nenávisť vůči monarchii vzrůstala mezi slovenskými lidovými vrstvami. Zastání nenašly nejen mezi slovenskými pravicovými politiky, ale ani ve vedení slovenských sociálních demokratů. Samozřejmě i na Slovensku válka vyvolala hospodářskou krizi, která vedla k nespokojenosti obyvatel. V zemi vládlo sociální napětí, které zvyšovalo ještě rozličná omezování denních potřeb, nedostatek potravin, vzrůstající drahota a jiná další, jež snižovala životní úroveň obyvatel. Stejně tak na Slovensku jako v Čechách se vystupňoval národnostní útlak v podobě pronásledování a věznění představitelů slovenského národního hnutí i národně cítících příslušníků lidových vrstev, zostření cenzury slovenských časopisů a potlačování národní aktivity. Ale i v těchto časech se našli mezi představiteli slovenské demokratické literatury lidé, jako například Hviezdoslav, Timrava, Krasko, Krčméry, Rázus a jiní, kteří se ozvali proti válce a proti národnímu a sociálnímu útlaku.

3.1 Slovenský zahraniční odboj

Hlavním představitelem slovenské emigrace byl Milan Rastislav Štefánik. Toto hnutí bylo sice podřízeno zájmům Dohody, ale s politickou orientací značně rozdílnou. V této odbojové činnosti byli Slováci úzce spjati s Čechy. V Rusku, v prvních letech války, byl postoj tamních Čechů

i Slováků carofilského charakteru a v tomto duchu se utvářely i koncepce uspořádání poválečných poměrů na Slovensku, vyhraje-li válku Rusko. Ve Francii mezi Čechy a Slováky více převládaly konzervativní živly, které z části pronikly i do Československé národní rady v Paříži. Další skupinou z řad slovenského odbojového hnutí byly krajanské spolky v USA v čele se Slovenskou ligou v Pittsburghu. Ta z počátku požadovala autonomii Slováků v rámci Uher, ale pod vlivem clevelandské dohody z roku 1915, souhlasila se vznikem samostatného československého státu, v němž by Slovensko mělo federativní charakter. Zahraniční odbojové hnutí svým bojem proti Rakousku-Uhersku sehrálo důležitou úlohu. Zprvu se jednalo o činnost vystěhovaleckých vrstev Čechů a Slováků a ke konci války šlo hlavně o zformování vojenských útvarů, legií, ze zajateckých řad.⁴⁶

---

⁴⁶ BUTVIN, s. 480 – 481.

4 ČESKOSLOVENSKÉ LEGIE – NÁSTROJ ODBOJE

4.1 Legie ve Francii

Ve Francii již na počátku války vstoupilo dobrovolně do armády několik set Čechů. Na samostatnou jednotku to nestačilo, ale byli zařazeni pod křídla francouzské Cizinecké legie. Spadali pod elitní marocké divize, kde vytvořili alespoň jednu českou rotu s názvem „Nazdar“. Již od podzimu 1914 započal jejich boj na frontě a od počátku slavili nemalé úspěchy. Když v prosinci 1917 konečně podepsal prezident Raymond Poincaré dekret o zřízení československého armádního vojska ve Francii, započalo budování vlastní armády. Počátkem roku vznikl 21. a 22. střelecký pluk. Základem těchto legií byli zajatci přepravení téměř z celého světa. Z 21. a 22. střeleckého pluku v červnu 1918 byla vytvořena Československá střelecká brigáda pod vedením generála Phillipeho. Byla nasazena na frontu v Argonách a v říjnu 1918 se vyznamenala v bojích u Terronu a Vouziers.

4.2 Legie v Srbsku

I do srbské armády vstoupilo v létě 1914 několik desítek Čechů z krajanské kolonie. Ač se do srbské armády postupně hlásili další dobrovolníci i první zajatci, nebyly vytvořeny vlastní československé jednotky. Když skončila německo-bulharská ofenzíva, na podzim roku 1915 porážkou Srbska, zbylí českoslovenští dobrovolníci, pak sloužili v srbské armádě nasazené od roku 1916 na soluňské frontě. Důležitější úlohu sehráli českoslovenští dobrovolníci v srbské armádě, která byla vytvořena v Rusku. Na jaře 1916 se ze srbských jednotek přeformovala 1. srbská dobrovolnická divize, kde nedostatek vlastních důstojníků umožnil to, aby se do jejich řad hlásili i Češi (téměř 600 Čechoslováků, převážně důstojníků). Ti byli spolu s divizí nasazeni do Dobrudži na pomoc Rumunům od srpna 1916. Mezitím se vytvořila v Oděse 2. srbská dobrovolnická divize, v níž sloužilo přes tisíc Čechoslováků. Velitelský sbor některých pluků divize se skládal převážně z českých důstojníků.

4.3 Legie v Itálii

Co se týče Itálie, ani zde dlouhou dobu neexistovaly příznivé podmínky pro vytvoření československých dobrovolnických jednotek, a až i na italské frontě Češi bojovali za monarchii, k dezercím docházelo jen velmi zřídka.⁴⁷

Italská vláda formováním československých jednotek nepřála, až když koncem roku 1916 vznikla v Římě tisková kancelář Československé národní rady v exilu, díky níž a zejména snahám Edvarda Beneše, se vytvořily roku 1917 pracovní prapory a přímo na frontě 9 rot rozvědčků. Pro jejich úspěchy a tentokrát diplomatickému snažení Milana Rastislava Štefánika souhlasila italská vláda s vytvořením legií. Teprve na jaře 1918 vznikla sloučením pracovních praporů i dobrovolníků 6. československá divize. V červnu 1918 byl jeden z pluků divize (33. střelecký pluk) nasazen na frontu, kde slavil úspěchy. Československé legie zůstaly na území Itálie ještě po skončení 1. světové války.⁴⁸

Největší potíže měla právě organizace legií v Itálii a uznávána tu byla až v březnu 1918, kdy předčila i italské vojáky. Vojáci českých legií byli nasazováni na nejtěžší úseky (např. boje o Doss Alto v září 1918) a frontovou špionáž.⁴⁹

4.4 Legie v Rusku

V Rusku byly vlastenecké krajanské spolky, početná krajanská obec a během prvních let války se do ruského zajetí dostaly desetitisíce českých a slovenských vojáků. Již v srpnu 1914 podali zástupci krajanů žádost o zřízení dobrovolnické jednotky, kterou by tvořili zatím jen ruští Češi - vznikla tak Česká družina. Na podzim 1914 byla rozdělena do čet u jednotlivých ruských divizí a jejich zástupci plnili funkci rozvědčků a průzkumníků. Slavili velké úspěchy, získávali cenné informace i stovky zajatců. Po příchodu dalších dobrovolníků, byla v lednu roku 1916 družina rozšířena na československý střelecký pluk a v květnu 1916

⁴⁷ EMMERT, s. 27.

⁴⁸ HUS, Miroslav. *Československé legie a vznik Československa*. In: Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie 14. Plzeň 1998, s. 7–8.

⁴⁹ KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, s. 30.

na československou střeleckou brigádu. I přes jejich úspěchy přetrvávala nedůvěra ruského velení a bylo zakázáno nabírání zajatců. Proto zajatci vstupovali raději do srbských dobrovolnických útvarů. Situaci nedůvěry částečně vyřešila první ruská únorová revoluce. Po vytvoření Československé národní rady v Rusku se Tomáš G. Masaryk ujal úlohy zřídit československou armádu. V březnu 1917 povolila prozatímní vláda nábor zajatců a vznikl 3. československý střelecký pluk. V létě téhož roku byla nasazena vojska československé střelecké brigády a vyznamenala se 2. července 1917 v bitvě u Zborova. Přes jejich úspěch, ofenzíva ztroskotala a ruská armáda začala ustupovat. Když se fronta stabilizovala, brigáda byla stažena a nastal nový proces jejího formování (i ze zajateckých řad). Z něho vzniklo na podzim roku 1917 dalších pět pluků, náhradní útvary a dělostřelectvo – Československý sbor v Rusku. V této době rozhodly instrukce Tomáš Garrigua Masaryka, sbor zůstal neutrální a byl prohlášen součástí francouzské armády. Rozkaz zněl odjet, z Ruska zmítaného občanskou válkou a pokračovat v boji. To se podařilo jen dvěma transportům v zimě roku 1917/18 a dalším přesunům zabránil Brest-litevský mír, přičemž značná část evropského Ruska byla obsazena německo-rakouskými armádami. V té době válčili českoslovenští legionáři po boku Rudé armády.⁵⁰

---

⁵⁰ HUS, s. 8.

5 DIPLOMATICKÉ TAHY VÁLČÍCÍCH MOCNOSTÍ

Dne 12. prosince 1916 se po dobytí Bukurešti Ústřední mocnosti, spolu s Bulharskem a Tureckem, obrátily prostřednictvím neutrálních států na dohodové mocnosti se společnou nótou. V této nótě se tlumočila ochota přistoupit k mírovému jednání. Byl to diplomatický tah Centrálních mocností, v němž v případě odmítnutí byla přenesena odpovědnost za další vystupňování války na Dohodu. Dohodové mocnosti, zejména pak Anglie a Rusko tuto nótu rozhodně odmítly.⁵¹

Na území habsburské monarchie dne 26. listopadu 1916, po smrti Františka Josefa I., se ujal vlády Karel I., který začal s politickými změnami. U nového panovníka se předpokládalo, že bude připravovat podmínky pro mírová jednání, že znovu otevře parlament, že se pokusí o znovuoživení ústavnosti a bude se společně se všemi národnostními složkami podílet na reformě ústavy.⁵²

Když se Thomas Woodrow Wilson dne 20. prosince 1916 obrátil ke všem válčícím státům s dotazem na jejich válečné cíle,⁵³ Karel I. odpověděl, že by chtěl uzavřít čestný mír,⁵⁴ ale německá vláda zaslala dne 26. prosince 1916 neurčité vyjádření k této otázce. Dohodové mocnosti zaslaly zevrubnou společnou nótu datovanou v Paříži na 10. ledna 1917. Mimo odmítnutí návrhů Centrálních mocností, vyjádřila Dohoda odhodlání dovést konflikt k vítěznému konci. Nóta v sobě zahrnovala poměrně konkrétně formulované válečné cíle, v nichž trvala na obnovení předválečného státoprávního statu quo. Krom toho také požadovala osvobození Italů, Slovanů, Rumunů a Čechoslováků z cizí nadvlády.⁵⁵ Těchto jednání se účastnil mimo jiné i Edvard Beneš, který prosadil právě slova o „osvobození Slovanů a Čechoslováků“.⁵⁶

---

⁵¹ URBAN, s. 604-605.

⁵² EFMERTO VÁ, s. 141.

⁵³ URBAN, s. 605.

⁵⁴ EFMERTO VÁ, s. 141.

⁵⁵ URBAN, s. 605.

⁵⁶ KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, s. 24.

5.1 Odezva na rakouské půdě

Otázka osvobození Čechoslováků ještě neznamenal nic konkrétního a ani v žádném případě v tuto chvíli nemohla znamenat rozbití rakousko-uherské monarchie. Nicméně již vešla v podvědomí jako otázka mezinárodního charakteru. Dohodové mocnosti tímto krokem a zjevným odmítnutím nabídky Centrálních mocností vyprovokovaly ve Vídni jakousi sérii zinscenovaných loajálních projevů, v nichž měli zástupci potlačovaných národů odmítnout jejich vměšování.

K Rakousku se postupně hlásili poslanci Chorvatsko-slovinského klubu na říšské radě, po nich Rumuni a k loajálnímu svolání se nechali přesvědčit i někteří Italové. Nezůstal pozadu ani Český svaz říšských poslanců, který dne 24. ledna 1917 zaslal ministru zahraničí Czerninovi dopis, kde odmítl snahy dohodových mocností o pomoc a znovu potvrdil svoji loajalitu k Rakousku. V tomto dopise však Český svaz opatrně formuloval i některá politická přání a náměty, ale Czernin je nebyl ochoten akceptovat a nakonec sám navrhl dne 30. ledna 1917 vlastní, stručnější dokument. Český svaz Czerninův návrh přijal a publikoval jako stanovisko českých poslanců na říšské radě a s touto prorakouskou politikou souhlasil i Národní výbor v Praze.⁵⁷

5.2 Vliv ruské revoluce

Od počátku roku 1917 se světová pozornost obracela k Rusku. Na Rusi se nebojovalo už jen na frontách, ale začalo se bojovat i v ulicích Petrohradu – začínala občanská válka, která předznamenala velký historický převrat. Dne 12. března 1917 (dle starého kalendáře 27. února), byl carský režim poražen a Rusko se stalo republikou.⁵⁸ Car Mikuláš II. abdikoval a zemi vládla prozatímní vláda. Byla vyhlášena autonomie Finska, vznikly sověty, které si postupně vynucovaly dvojitvládí.⁵⁹ Toto bylo samozřejmě jen předznamenání dalších událostí v Rusku, neboť carismus byl v Petrohradu poražen lidovým povstáním.

---

⁵⁷ URBAN, s. 605 –606.

⁵⁸ Tamtéž, s. 607.

⁵⁹ KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, s. 25.

Pád Ruska nejenže posílil protirakousky smýšlející buržoazní politiky v zahraničí, ale tento fakt posílil i domácí odboj. Lidem doma už docházela trpělivost. Dva roky materiálního i mravního strádání přerostly v demonstrace. Už od ledna 1917 se množily policejní i jiná úřední hlášení o hladových demonstracích a bouřích. Vedle nich se od jara 1917 ve velkém rozsahu rozrostlo také stávkové hnutí.⁶⁰

Revoluce v Rusku byla velkým zvratem a naskytla se možnost nového, revolučního východiska z války. Tato myšlenka měla velký ohlas mezi českými nespokojenými dělníky. Proto „ hladové demonstrace“ z roku 1916 změnily svůj charakter v daleko cílevědomější a političtější a byly spjaty se stávkovými boji. Například demonstrace, které se konaly 25. -26. dubna 1917 v Prostějově, sklídily velký ohlas. Tyto demonstrace byly sice největší, ale zdaleka ne ojedinělé a na jaře 1917 docházelo k mnoha dalším ve většině průmyslových center českých zemí. V Praze se vytvořila Pražská dělnická rada sestávající z dělnických důvěrníků, sociálních demokratů i národních socialistů. Zástupci této organizace vedle sociálních požadavků kladli i požadavek na zřízení českého státu. Vojenské úřady však nehodlaly tolerovat nastávající situaci a v červnu 1917 daly továrny a jejich dělnictvo pod vojenské velení. Na podzim 1917 tento zákrok vedl k poklesu stávkového hnutí.⁶¹

5.3 Odezva kulturní veřejnosti na situaci v zemi

Jelikož v zemi vládly těžké časy, selhávalo zásobování a spolehlivost armády, tehdy se do politického dění vložila umělecká a spisovatelská reprezentace. Umělci se spojovali s odbojem, zejména pak s tajným spolkem, Maffií. Stavěli se proti dle nich neregulérně vzniklým institucím, a to proti Českému svazu a Národnímu výboru. Vydali první český manifest, jehož koncept připravil historik Jan Heidler, člen Maffie.

---

⁶⁰ URBAN, s.607.

⁶¹ BUTVIN, s. 471.

Tento manifest byl projevem stavovského nesouhlasu proti politice, která vládla v zemi. Nepovedlo se ho publikovat, jelikož Český svaz odmítl dohodovou nótu prezidenta Wilsona a zůstal věrný monarchii.⁶²

Poslanci se měli opět sejít na říšské radě svolané novým císařem Karlem I. ve Vídni 30. května 1917. K této příležitosti vydali čeští spisovatelé, z podnětu dramatika Jaroslava Kvapila, májový projev, otištěný 17. května, který vyzýval české poselstvo na říšské radě k důslednému hájení občanských práv a svobod, tak i zastávání českých národních požadavků.⁶³ Ač manifest pozbyl razanci prvního textu Jana Heidlerera i v tomto znění zásadní otázka národa založeného na dějinnosti a jeho kmenové jednotnosti zůstala.⁶⁴ Manifest nebyl propracovaným politickým programem, nýbrž naléhavou výzvou k důstojné obhajobě národních zájmů. Dokumentem byli poslanci postaveni před jakési ultimátum – buďto budou hájit národní zájmy, nebo by se raději měli vzdát svých mandátů.⁶⁵ Pod tento manifest se podepsalo 222 lidí z řad českých kulturních pracovníků. Ohlas na tento manifest byl obrovský, většina Čechů si tehdy již přála samostatnost. K tomuto počínu se posléze přidali a podpořili ho další umělecké slupiny podpůrnými manifesty. Například jeden vydala i pěvkyně Ema Destinová a také výtvarník a architekt Jan Kotěra. Nezůstali stranou ani vědečtí pracovníci a zástupci továrních dělníků. Lidé z řad kultury, vědy a dělnictva se tak dali do boje za své požadavky.⁶⁶

5.4 Revoluční dopad na politiku v monarchii

Ruské události měly vliv i na habsburské mocnářství a císař Karel I. byl pádem carství zasažen a usiloval o reformy. Propustil náčelníka štábu Conrada a zrušil trest smrti Karla Kramáře a Aloise Rašína.⁶⁷ Do čela vlády jmenoval Ernesta Seidlera a jeho vláda se snažila uvolnit podmínky vnitropolitického života, opírajícího se alespoň v základech o parlament.

---

⁶² EFMERTO VÁ, s. 142.

⁶³ BUTVIN, s. 471.

⁶⁴ EFMERTO VÁ, s. 143.

⁶⁵ URBAN, s. 610

⁶⁶ EFMERTO VÁ, s. 143.

⁶⁷ KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, s. 25.

Dalším krokem byla generální amnestie z 2. června 1917. Tenkrát opustilo vězení a internační tábory 719 Čechů v čele s Kramářem, Rašínem, Klofáčem a dalšími.⁶⁸

Karel I. také učinil konce vynucovanému česko-německému vyrovnání a jeho lidé nutili Německo k mírovému jednání. Rodina jeho manželky Zity (rod Bourbon-Parma) iniciovala tajná mírová jednání, zvláště s Francií – v případě nutnosti i v separátní mír.

V Německu však měla převahu proválečná strana, která odmítla rakouské žádosti o mírová jednání. V naději na vítězství Německo naopak vystupňovalo válečný konflikt a zahájilo neomezené ponorkové války. To samozřejmě vyprovokovalo odezvu v podobě vyhlášení války Německu ze strany hospodářsky nejmocnějšího státu světa, USA, a to 6. dubna 1917. Ač Rakousko-Uhersko vypovědělo Spojeným státům diplomatické styky, USA vyhlásilo válku mocnářství až v prosinci roku 1917. Wilsonova válečná strategie tkvěla v tom, že mocnářství mělo být, za cenu jeho uchování, odděleno od Německa, které by pak bylo oslabeno a záhy poraženo.

Karel I. se rozhodl 30. května 1917 obnovit zasedání parlamentu, říšské rady. Tím umožnil zástupcům národů Předlitavska, aby vyslovili na půdě nejvyššího zákonodárného sboru vlastní požadavky.⁶⁹ Jestliže ještě v polovině listopadu 1916 se prohlášení celonárodního Národního výboru a Českého svazu postavilo loajálně za dynastii a za nedílnost mocnářství, v květnu 1917 tomu již tak nebylo. Týž Český svaz se pod mohutným dojmem svolání českých spisovatelů z května 1917, vyslovil jinak.⁷⁰ Čeští poslanci po mnoha sporech, končícími oslabením austrofilů, prohlásili 30. května jménem národa „Poselstvo českého národa“⁷¹, v němž se snažili o vytvoření spolkového státu svobodných a rovnoprávných národních států. Slova to byla monarchistická a rojalistická, přesto revoluční. „Skutečnou revoluci znamenalo

---

⁶⁸ URBAN, s. 612–613

⁶⁹ KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, s. 25–26.

⁷⁰ KALISTA, s. 317.

⁷¹ KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, s. 25.

českoslovenství tohoto prohlášení“⁷² – nikoli jen českého státu, ale požadavek zněl na ustanovení československého státu. Znamenalo to totiž rozbití celistvosti Uherského království, tím přinést svobodu krutě maďarizovaným Slovákům. Maďaři samozřejmě zareagovali a to okamžitě tím, že Slovensko neprodyšně uzavřeli před všemi informacemi z Čech.⁷³

5.5 Brestlitevský mír

Proto, aby vůbec bylo možno uskutečnit tužby českého národa a dopracovat se k samostatnosti, muselo dojít k zostření krize habsburské monarchie a dalším převratným změnám ve vývoji mezinárodních poměrů. Jednou ze změn byla i revoluce v Rusku.⁷⁴

Dne 8. listopadu 1917 schválil II. sjezd sovětů Dekret o mír – návrh míru bez anexí a kontribucí. V tomto dokumentu nebyl mír chápán jako návrat k předválečnému státoprávnímu uspořádání, ba naopak předpokládal změny.⁷⁵

Sovětská vláda se 27. listopadu 1917, obrátila na válčící státy s přímou nabídkou na mírová jednání a Rakousko-Uhersko tuto nabídku 30. listopadu 1917 přijalo. Rakousko-uherské ministerstvo zahraničí sice text sovětské nabídky publikovalo, ale „záhadně“, bez nejpodstatnější části zasláního dokumentu. Proti falšování této nóty se, v jednáních rakouských delegací 4. prosince 1917 rozhodně postavili čeští a jihoslovanští poslanci. Ti pak navrhovali a vyzývali ministerstvo zahraničních věcí, aby byla vládě uložena volba zástupců všech národů, k mírovému jednání, podle posledního sčítání lidu, s přesným počtem zástupců těchto národů. Po dvoutýdenních debatách, o těchto návrzích, byla česká a jihoslovanská iniciativa odmítnuta. Do Brestu Litevského odjela, dne 20. prosince 1917 jen oficiální státní delegace v čele s Czerninem, který odmítl všechny vnější vlivy na utváření poměrů v Rakousku-Uhersku. Leninova vláda byla v jednání o míru v Brestu

⁷² KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, s. 25.

⁷³ Tamtéž, s. 25–26.

⁷⁴ BUTVIN, s. 474.

⁷⁵ URBAN, s. 619.

Litevském dosti velkorysá a nekladla žádné předběžné požadavky. Počítala však s tím, že k jednání přijedou zástupci všech národů, a to se nestalo.

Co se týče delegace Rakouska-Uherska v čele s Czerninem, postupovala určitě obezřetněji a zdrženlivěji, nežli zástupci německé generality - ti odložili jakékoli diplomatické rukavičky. Habsburská monarchie totiž byla už delší dobu dosti vyčerpaná i po stránce zásobování a uzavřeným mírem jí svitla naděje na získání ukrajinských zásob obilí.⁷⁶

Dopady ruské revoluce si neuvědomovali jen čeští politici v zahraničí, ale také politici dohodových mocností a museli začít řešit otázku další existence habsburské monarchie. S řešením přišel i americký prezident Wilson a v lednu 1918 formuloval alternativní mírový program. Americký kongres z 8. ledna 1918 obdržel 14 konkrétních bodů prezidenta Wilsona, s návrhy zaměřenými na aktuální otázky světové politiky. Tento krok však ještě zdaleka neznamenal, že ze strany USA přijde změna jejich poměru k habsburské monarchii a opravdu tomu tak bylo. V desátém bodu Wilsonova poselství zazněl pouze požadavek na autonomii národů Rakouska-Uherska.⁷⁷

5.5.1 Tříkrálová deklarace

Rakouský ministr Czernin prohlásil, že otázka státní příslušnosti národních skupin je vnitřní otázkou každého státu. Tím odpověděl na požadavek sebeurčení národů vyslovený před brestlitevským jednáním ruskou vládou.⁷⁸ Na protest tohoto prohlášení a proti nepřizvání zástupců českého národa na mírová jednání do Brestu Litevského se sešel 6. ledna 1918 sněm českých říšských a zemských poslanců. Na tomto sněmu byl přijat jeden z nejvýznamnějších dokumentů české politiky v průběhu 1. světové války, který byl později nazván Tříkrálová deklarace. V tomto dokumentu byl formulován program domácích českých politických stran,

---

⁷⁶ Brestlitevský mír byl uzavřen 3. března 1918.

⁷⁷ URBAN, s. 619–622.

⁷⁸ BUTVIN, s. 475.

byl to požadavek vytvořit samostatný český stát v historických hranicích společně se Slováky při respektování práv národnostních menšin.⁷⁹ Byl to nárok na samostatnost bez ohledu na osudy Rakouska a na to, aby „zabezpečena byla všem národům, tedy i našemu, účast a plná volnost obhájit svých práv na mírovém kongresu“.⁸⁰

Tuto deklaraci, respektive požadavky v ní stanovené, Czernin dokonce označil jako jednu z příčin zmaru mírových jednání. V dubnu 1918 na tento jeho výpad zareagoval Alois Jirásek v Obecném domě v Praze, v takzvané národní přísaze slovy: „Vytrváme, dokud nezvítězíme! Vytrváme, až pozdravíme samostatnost svého národa!“⁸¹

5.6 Legie pomáhají v boji za český stát

V lednu 1918 v Rusku nastaly bouřlivé události. Bolševická vláda rozehnala Ústavodárné shromáždění. Armády Ústředních mocností začaly obsazovat Polabí a Ukrajinu. Jednání v Brestu Litevském šlo k uzavření míru s Německem a Rakouskem-Uherskem. Bylo zřejmé, že pro československé legie nebylo už v Rusku místo. Pro toho, kdo mír diktoval, to byly nepřátelské jednotky. Avšak dostat se zpět do vlasti nebylo jednoduché a legie čekala dlouhá cesta přes Sibiř do Vladivostoku a odtud loďmi kolem světa zpět do Evropy. Sovětská vláda vydala pokyn, aby byly legie odzbrojeny.⁸² Na pokus sovětské vlády odzbrojit a zastavit transport legií do Vladivostoku odpověděly legie ozbrojeným odporem. Legiím se v těchto bojích dařilo a to vyústilo až v pokus vybudovat na Volze a Uralu východní frontu, pomoci Rusku obnovit parlamentní vládu a vrátit se do protiněmecké válečné koalice. Československým legiím se tak v bojích podařilo ovládnout transsibiřskou magistrálu.⁸³ Legie zprvu vystupovaly v protisovětské pozici, kontrolovaly celou sibiřskou magistrálu a postupovaly na západ až ke Kazani. Domněnky o tom, že bolševici, proti nimž bojují, jsou spojenci Německa, se však

---

⁷⁹ SVITÁKOVÁ, Jindra. *Osudové roky české státnosti: Stručný průvodce českou historií 20. století*. Praha 2010, s. 15.

⁸⁰ KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, s. 28.

⁸¹ KALISTA, s. 320.

⁸² KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, s. 29.

⁸³ PICHLÍK, Karel. *Jen díky legiím bylo Československo uznáno*. Lidové noviny. 27. 10. 1998, roč. 11, č. 252, příl. Mýty a skutečnost, s. 5.

po třech měsících změnily. Nicméně další změnou byl konec války na francouzské frontě a tak již nebylo v zájmu mocností, aby došlo k přesunu legií na západ a legionáři zůstali na Sibiři až do roku 1920.⁸⁴

Masaryk posléze vedl v zahraničí složitá jednání s dohodovými politiky a vstříc němu šly i činy legionářů, českých a slovenských jednotek utvářených od léta 1914 v Rusku. Vizitkou legií byly jejich výsledky v bitvách, jako například již ve zmíněné bitvě u Zborova z 2. července 1917. Legie těmito úspěchy přispívaly k Masarykovu dalšímu plánu, jak zúčtovat s monarchií.⁸⁵ Masaryk 8. března 1918 odjel z Moskvy, za měsíc byl v Japonsku a na konci dubna v USA. Byl přesvědčen, že právě v USA se nejvíce bude rozhodovat o tom, podaří-li se československý stát ustanovit.⁸⁶ Tam se slovanskými krajany podepsal Pittsburskou dohodu, týkající se společného soužití obou národů v jednom státě.⁸⁷

Čechům a Slovákům sice bylo dovoleno bojovat na straně dohodových mocností, ale Dohoda se jen váhavě a nezávazně vyslovovala pro jejich požadavky. Takovou první formou uznání Československé národní rady byl dekret francouzského prezidenta vydaný 16. prosince 1917, kterým byla založena československá armáda ve Francii a její řízení bylo po stránce politické svěřeno právě této radě. Bohužel ještě v lednu 1918 se vyslovila Francie v souladu se 14 body Wilsonovými, ve kterých neusiloval o rozbití Rakouska-Uherska.

I Itálie velmi vřele podporovala protirakouský boj slovanských národů Rakouska-Uherska a v Římě ve dnech 8.–10. dubna 1918 byl uspořádán sněm potlačovaných národů rakousko-uherské monarchie. Na italské půdě se dokonce začaly formovat československé legie z válečných zajatců. Zvrat ve smýšlení dohodových mocností nastal až v během června 1918, kdy se od nich dostalo Československé národní radě uznání.⁸⁸

---

⁸⁴ BUTVIN, s. 479–480.

⁸⁵ EFMERTO VÁ, s. 143.

⁸⁶ KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, s. 29.

⁸⁷ EFMERTO VÁ, s. 143.

⁸⁸ BUTVIN, s. 481–482.

Československé národní radě se podařilo postavit ve světové válce státní armádu, to bojovalo na straně Dohody, a především proto ji spojenecké vlády uznaly za politického reprezentanta československého národa.⁸⁹

---

⁸⁹ PICHlíK, s. 5.

6 DŮLEŽITÉ UDÁLOSTI ROKU 1918

6.1 Požadavek německých poslanců – 21. leden

21. ledna 1918 se sešli němečtí poslanci z českých zemí ve Vídni a požadovali odtržení českých a moravských pohraničních území a vytvoření samostatné provincie Deutschböhmen. Rakouská vláda jim vyhověla a dokonce rozdělila české země na 11 krajů podle národnostního principu.⁹⁰

Dne 22. ledna 1918 na schůzi říšské rady, odpověděli Němci na Tříkrálovou deklaraci, která žádala „pro československý stát hranice kryjící se v jeho západní části s historickými hranicemi zemskými“⁹¹. Jménem německých poslanců z Čech a za moravské a slezské německé poslance, jejich zástupci odmítli začlenění více než tří milionů Němců do českého státu. Požadavek německých poslanců, který žádal úplné oddělení území s většinou německého obyvatelstva, se tak ocitl v rozporu s českými požadavky.⁹²

6.2 Stávka 22. ledna a 1. února

Uvnitř habsburské monarchie se opět začala tvořit stávková hnutí. 16. ledna 1918 propukla stávka ve Vídni a nespokojený lid požadoval zlepšení zásobování, ale i rychlé uzavření míru, bez anexí a kontribucí, s Ruskem. Stávky se konaly i v českých zemích, kde vypukly dne 22. ledna 1918 jednodenní stávkou, která byla provázena hlasy – „Chceme mír, chléb a svobodu“.⁹³ V tento den byla na nátlak poslanců uvolněna proklamace z 6. ledna 1918. Problémem v řešení československé otázky však zůstávalo 14 bodů prezidenta Wilsona z 8. ledna 1918, který v nich požadoval pouze národní autonomii.⁹⁴

Nespokojenost se stávajícími poměry se projevila i v rozkladu rakousko-uherské armády. Vojáci už nechtěli pokračovat ve válce.

⁹⁰ SVITÁKOVÁ, s. 14.

⁹¹ GALANDAUER, s. 155.

⁹² Tamtéž.

⁹³ BUTVIN, 474.

⁹⁴ KÁRNÍK, Zdeněk. *Malé dějiny československé (1867-1939)*, Praha 2008, s. 39.

K největší vzpouře došlo na moři u černoohorského přístavu boka Kotorská a to 1. února 1918. Z křižníku Svatý Jiří byl vystřelen signál a ke vzpoře se připojily posádky čtyřiceti vojenských lodí. Tato rebelie byla krvavě potlačena rakousko-uherským loďstvem i dělostřelectvem a také německými ponorkami.⁹⁵

6.3 Národní přísaha - 13. duben

Když se Czernin vrátil z mírových jednání z Brestu Litevského, přijal v audienci 2. dubna 1918 delegaci vídeňského městského zastupitelstva a radoval se z nadějně vyhlídky na německo-rakousko-uherské spojení ve zbrani.⁹⁶ Ve svém projevu vedle kritiky vůdčích českých politiků napadl i celý český národ.⁹⁷ Zde také Czernin vypověděl boj na život a na smrt nejen Dohodě, ale chtěl se vypořádat i s Masarykem a jemu podobnými. Když pokračoval ve své řeči, povedlo se mu obvinít Francii z toho, že se dožadovala u mocnářství míru (bylo tomu naopak). Rozpoutal tak tzv. Sixtovu aféru.⁹⁸

V Obecním domě v Praze, tak jako 6. ledna 1918, se sešli 13. dubna 1918 zástupci české politické, kulturní a vědecké veřejnosti. Manifestační odpovědí na Czerninovu urážku bylo přečtení národní přísahy, která zazněla z úst Aloise Jiráka a jejíž text stylizoval František Soukup. Dokument zavazoval český národ k neoblomnosti, vytrvalosti a houževnatosti až do konečného vítězství.⁹⁹

V českých zemích 1. května 1918 probíhaly obrovské prvomájové demonstrace, které nemohly zůstat bez povšimnutí.¹⁰⁰ Následovaly i oslavy 60. výročí založení Národního divadla v Praze ve dnech 16. a 17. května, kterých se účastnil i Jaroslav Kvapil a připravil veřejné

---

⁹⁵ EMMERT, s. 40 .

⁹⁶ URBAN, s. 623.

⁹⁷ KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, s. 28.

⁹⁸ KÁRNÍK, *Malé dějiny československé (1867-1939)*, Praha 2008, s.40.

⁹⁹ URBAN, s. 623.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 624.

manifestace.¹⁰¹ Tyto oslavy v sobě nesly politický podtext a staly se manifestací práv slovanských a románských národů Rakousko-Uherska na sebeurčení.¹⁰²

6.4 Rumburská vzpoura – 21. květen

Dne 21. května 1918 v Rumburku došlo k největší vojenské vzpouře na českém území. Toto ozbrojené povstání připravovala malá skupina vojáků až na červen 1918 a podle smělych plánů měla vzpora zachvátit celé české země a vést až k vystoupení z monarchie. Na nástup toho dne nastoupilo šedesát vojáků pod vedením Františka Nohy v rozporu s rozkazem se zbraněmi. Po urážkách velitele jej a ještě další velitele zbili a zmocnili se střeliva. Strhli ke vzpouře osm stovek příslušníků městské posádky a během dopoledne obsadili město. Chtěli toto povstání rozšířit do celých Čech a tak se vydali směrem na Českou Lípou a měli v plánu pak pokračovat dál ku Praze. U Chotovického vrchu je však rozprášily a pochytyly rychle povolané oddíly rakousko-uherské armády. Deset vůdců vzpoury bylo popraveno a více než stovka dalších účastníků poslána za trest na frontu. Ostatní byli poslání do Malé pevnosti u Terezína a stovky další potrestání unikla.¹⁰³

6.5 Martinská porada – 24. květen

Český příklad povzbudil i slovenskou politiku. Dne 24. května 1918 se po letech sešla Slovenská národní strana a okamžitě se rozhodla pro vytvoření samostatného státu, skládajícího se ze Slovenska, Čech, Moravy a Slezska.¹⁰⁴ Této tajné porady v Martině se zúčastnili i představitelé dalších politických proudů na Slovensku. Hlavním smyslem této porady bylo určit, kam se má v budoucnosti pohybovat slovenská politika a přítomní se pod vlivem Andreje Hlinky vyslovili jednoznačně pro utvoření československého státu.¹⁰⁵

---

¹⁰¹ URBAN, s. 623.

¹⁰² SVITÁKOVÁ, s. 14.

¹⁰³ EMMERT, s. 40.

¹⁰⁴ KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, s. 28.

¹⁰⁵ SVITÁKOVÁ, s. 14.

6.6 Pittsburská dohoda – 30. květen

Dne 30. května 1918 se u příležitosti Masarykovy návštěvy slovenské kolonie v Pittsburghu konala diskuse o vytvoření společného demokratického státu, ve kterém mělo mít Slovensko vlastní administrativu a sněm. Tuto dohodu sice Tomáš Garrigue Masaryk podepsal, ale necítil se jí být vázán. Obsahovala totiž klauzuli, podle níž o definitivním uspořádání poměrů v Československu rozhodnou po válce svobodně zvolení zástupci obou národů.¹⁰⁶

6.7 Francouzská vláda uznala právo na samostatnost

Ještě na mezinárodní konferenci ve Versailles 1. června 1918 zazněla v prohlášení Dohody jasná formulace požadavku na utvoření samostatného jednotného polského státu, avšak požadavky z řad československých a jihoslovanských národů zůstaly v pozadí. Byly jim projeveny jen sympatie. Pak ale přišla Francie s nótou, kterou dne 29. června zaslal francouzský ministr zahraničí Stephen Pichon tajemníku Československé národní rady, Edvardu Benešovi. V nótě Francie ocenila úsilí samostatné československé armády, která po jejich boku bojovala a tím prokázala jednotnost v boji za stejnou věc. Dále pak se vyslovila pro právo na samostatnost československého lidu a uznala Československou národní radu v Paříži za nejvyšší orgán a jako první základ příští vlády.¹⁰⁷

6.8 Ustanovení Národního výboru československého – 13. červenec

Dne 13. července 1918 vznikl Národní výbor československý, jako zastřešující národní orgán všech domácích politických stran. Poměr zastoupení jednotlivých stran v něm byl dle výsledků posledních voleb v roce 1911. Výbor měl 38 členů a byli mezi ně přibráni i zástupci ze Slovenska. V jeho čele stanul Karel Kramář a jeho práce se účastnili i další významné politické osobnosti nejsilnějších domácích stran.

---

¹⁰⁶ ČORNEJ, Petr, Jiří POKORNÝ a Jan RYCHLÍK. *Osudové osmičky: Přelomové roky v českých dějinách. Češi a Slováci ve společném státě*. Praha 1999, s. 298.

¹⁰⁷ URBAN, s. 629.

Například státoprávní demokrat Alois Rašín, agrárník Antonín Švehla, sociální demokrat František Soukup nebo národní socialista Václav Jaroslav Klofáč. Brzy navázal kontakt s exilovou Československou národní radou v Paříži a uznal její vůdčí roli.¹⁰⁸

6.9 Uznání Čechoslováků z 9. srpna a 3. září

K rozhodnutí britské vlády, o uznání Čechoslováků jako spojeneckého národa a Národní rady jako svrchovaného představitele, dopomohly zásadní změny, k nimž došlo na přelomu července a srpna 1918. Jednalo se o zřejmou převahu dohodových mocností na frontě a bylo již zřejmé, že vítězství nad Centrálními mocnostmi mají nadosah. Za těchto okolností 9. srpna 1918 byla přání Čechoslováků vyslyšena¹⁰⁹ a britská vláda uznala Národní radu československou za nejvyšší orgán spravující veškeré zájmy československého národa a dočasného zmocněnce budoucí vlády.¹¹⁰ Ve stejném duchu se neslo i uznání vlády USA ze dne 3. září 1918. Uznalo Národní radu československou a spojeneckou vládu de facto, v jejíchž rukách jsou vedoucí vojenské a politické záležitosti československého národa a která má náležité pravomoci k jejich řízení. Uznání, kterého se Čechoslovákům dostalo ze stran nejvýznamnějších spojenců, Francie, USA a Anglie, posílilo československou politiku v boji o charakter příštího státu.¹¹¹

6.10 Ustanovení Socialistické rady – 6. září

Národní výbor zahájil svoji pravidelnou úřední činnost až počátkem září 1918 a jeho plénum se sešlo až koncem září 1918. Fungovaly, a to velmi intenzivně, jeho jednotlivé komise a odbory. V odborech české pravice se připravoval v tichosti, z organizačního i personálního hlediska, nový stát. Sociální demokracie a socialistická strana si v této chvíli nemohla dovolit naprostý ústup a přenechat rozhodování v boji o nový stát pouze pravicovým stranám Národního výboru. Úplné splnutí obou těchto stran, však nepřicházelo v úvahu. Nicméně 6. září 1918 vznikl

¹⁰⁸ EMMERT, s. 41.

¹⁰⁹ URBAN, s. 629.

¹¹⁰ SVITÁKOVÁ, s. 14.

¹¹¹ URBAN, s. 630.

společný nadstranický orgán, Socialistická rada.¹¹² Ta „měla koordinovat postup obou stran při řešení hospodářských a sociálních otázek“.¹¹³

6.11 Generální stávka - 14. říjen 1918

V zemích monarchie nastaly maximální hospodářské a zásobovací potíže. Vývoz surovin z českých zemí do jiných částí monarchie stále řešil tíživé situace v jiných oblastech, což zhoršovalo nejen kritickou situaci, ale také oslabovalo hospodářský potenciál utvářejícího se československého státu. Proti vývozu potravin se začaly ozývat oficiální instituce. Na tento popud dal Národní výbor podnět k organizování kontrolovaných protestních akcí. Socialistická rada rozhodla o přípravě mnohem rozsáhlejšího vystoupení, generální stávky, kterou svolala na pondělí 14. října 1918. Generální stávka se neměla zdaleka omezit jen na protesty vývozu potravin, ale měla se stát masovým politickým vystoupením dělnictva. V proklamaci, která měla být v době stávky přijímána na protestních schůzích, pak mimo jiné bylo navrženo vyhlášení sociálně spravedlivé Československé republiky. Socialistická rada postupovala v tomto směru bez souhlasu Národního výboru a připravovaná akce vytvářela podmínky pro dvojí odlišné řešení československé otázky.

Generální stávka sice dne 14. října 1918 proběhla na celém území českých zemí, avšak nemohla být dotažena do konce. Politikové Národního výboru, především Alois Rašín a Antonín Švehla, ještě den před svolanou stávkou, tj. 13. října, podnikli protiakce a rozhlásili, že plánovaná stávka v pojetí Socialistické rady není akcí Národního výboru a že se přímo příčí jeho záměrům. Touto zradou přispěli k postupu vládní moci, která pak zabránila formálnímu přijetí proklamace republiky na klíčových místech, především v Praze. Na schůzi 19. října 1918 Socialistická rada kapitulovala a podvolila se Národnímu výboru, který

---

¹¹² URBAN, s. 631–632.

¹¹³ SVITÁKOVÁ, s. 14.

přisoudil další rozhodování v otázkách ústavně právních a národně politických, závazných pro celý národ, pouze sobě.¹¹⁴

6.12 Uznání Československé národní rady v Paříži

Dne 14. října 1918 Edvard Beneš sdělil vládám dohodových států, že se ustanovila Československá národní rada v Paříži jako prozatímní československá vláda. Prozatímním předsedou a ministrem financí této vlády byl Tomáš Garrigue Masaryk, ministrem zahraničí a vnitra Edvard Beneš a ministrem války Milan Rastislav Štefánik. Francie uznala prozatímní československou vládu hned den na to, tj. 15. října, Velká Británie 23. října a USA až 12. listopadu 1918, ale československá vláda byla uznána i dalšími státy – Itálií, Kubou, Řeckem, Belgií atd..¹¹⁵

6.13 Manifest Císaře Karla I. – 16. říjen

Císař Karel I. 12. října 1918 pozval zástupce všech parlamentních klubů a velkých samostatných stran k rozhovorům o možných řešeních narůstajících vnitropolitických obtíží, ale stanoviska jednotlivých zástupců se do velké míry rozcházel. I tak se Karel I. po poradě s vládou pokusil 15. října 1918 o svérázný převrat a 16. října byl publikován ve zvláštním vydání vídeňských úředních novin císařský manifest. Dokument byl však na české i jihoslovenské straně příslušnými Národními výbory zamítnut, jelikož rušil historickoprávní strukturu Předlitavska a trval na rakousko-uherském dualismu.¹¹⁶

6.14 Washingtonská deklarace – 18. říjen

Dne 18. října 1918 bylo v Paříži publikováno Prohlášení nezávislosti, jehož autorem byl Tomáš Garrigue Masaryk, který ho vytvořil jménem prozatímní československé vlády. Toto prohlášení vzniklo ve dnech 13. až 16. října 1918 ve Washingtonu. Masaryk v něm odmítl jakoukoliv formu zachování habsburské monarchie a zároveň v něm načrtl základní rysy budoucí ústavy československého státu a jeho vnitřní i

---

¹¹⁴ URBAN, S. 634–636.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 637.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 636–637.

zahraniční politiky. Masaryk se nechal ve Washingtonské deklaraci inspirovat americkou Deklarací nezávislosti, v níž viděl pokrok, demokracii a svobodu.¹¹⁷

Vznikla tak dvě odlišná prohlášení Československé republiky. Národním výborem byla odsouzena 20. října 1918 proklamace republiky z iniciativy Socialistické rady ze 14. října 1918, ale tou dobou už byla washingtonská deklarace známa a v politických kruzích české pravice paradoxně vzbudila nezměrnou radost. Washingtonská deklarace byla předána Spojeným státům dne 17. října 1918. Nyní plnila diplomatickou funkci, která měla ovlivnit stanovisko USA.¹¹⁸

6.15 Ženevská konference – 25. říjen

Prostřednictvím tajemníka USA Roberta Lansinga byla sdělena stanoviska prezidenta Woodrowa Wilsona rakousko-uherské vládě, v nichž, vzhledem k podstatně změněné situaci od 8. ledna 1918, vyjádřil uznání národním snahám Čechoslováků a Jihoslovanů a pouhou autonomii odmítl jako řešení pro mír. Americká nota byla zveřejněna 22. října 1918 a téhož dne vídeňská vláda na ministerské konferenci rozhodla, že bude nadále pokračovat v jednáních s USA tak, aby získala čas alespoň k částečnému revidování amerického rozhodnutí.

Vše špělo ke zdárnému cíli, ale situace potřebovala usilovná jednání českých politiků, kteří v přímých jednáních velmi těžko zkoordinovali stanoviska představitelů prozatímní vlády v Paříži a Národního výboru v Praze. Proto dne 25. října 1918 odjela delegace pražského Národního výboru do Ženevy v čele s Karlem Kramářem, Václavem Klobáčkem, Gustavem Habrmanem a Františkem Staňkem na jednání s Edvardem Benešem. Toho dne se do celého světa rozlétly zprávy o definitivním zhroucení rakousko-uherských armád na italské frontě a v ten samý den byl jmenován i nový ministr zahraničních věcí habsburské monarchie, Gyula Andrássy mladší. Aby mohl Andrássy mladší odpovědět dne 27. října na americkou notu jednoznačně, s přijetím

---

¹¹⁷ SVITÁKOVÁ, s. 15.

¹¹⁸ URBAN, s. 637–638.

všech Wilsonových podmínek při vyjednávání o mír, musel ještě den před tím Karel I. v telegramu oznámit císaři Vilému II., že je nucen vypovědět spojeneckou smlouvu s Německem.¹¹⁹

---

¹¹⁹ URBAN, s. 638–639.

7 DEN „D“ – 28. ŘÍJEN 1918

Dne 27. října 1918 byla vydána odpověď rakouského ministra zahraničních věcí Andrassyho, ve které přijal podmínky prezidenta Wilsona na sebeurčení národů Rakouska-Uherska a žádal o mír. Národní výbor, který vznikl dne 13. července 1918 jako vrcholný reprezentant českého národa, se ráno 28. října 1918 ujal aktivity. V této chvíli jeho předseda Karel Kramář a místopředseda Václav Klobučník jednali s Edvardem Benešem v Ženevě. Na jejich místo nyní zasedli Jiří Stříbrný, Alois Rašín a po jejich boku stáli i Antonín Švehla s Františkem Soukupem. K nim ještě týž den přibyl Vavro Šrobár, vyslaný do Prahy Slovenskou národní radou. Těchto pět mužů se vydalo do ulic Prahy přebrat státní moc.¹²⁰

Na devátou hodinu ráno, 28. října 1918, bylo dohodnuto předání Obilného ústavu v Praze. Antonín Švehla a František Soukup, jménem Národního výboru, se toho ujali, aby zabránili odvozu obilí na frontu a tím očekávaným sociálním bouřím.¹²¹ Podle plánu zástupci Národního výboru ústav převzali a dali si přísahat od zaměstnanců věrnost novému československému státu. Tou dobou již byla vyvěšena, před redakcí listu *Národní politika* na Václavském náměstí Andrassyho nota k níž zaměstnanci zmíněného listu přidali ještě nápis „Příměří“. Obyvatelstvo pochopilo tuto notu jako definitivní kapitulaci a začalo se radovat, vojáci si začali strhávat rakouské odznaky a tvořily se manifestační průvody. „Mužové 28. října“ počítali na základě jiných zpráv z Vídně s kapitulací, ale o Andrassyho notě se dozvěděli až 28. října a netušili, že by ji mohli pochopit obyvatelstvo tak jednoznačně. Situací, která nastala v ulicích, byli zaskočeni, nicméně ujali se iniciativy a povolali Richarda Bienerta (vyšší policejní důstojník, který s nimi spolupracoval). Toho pověřili, jménem Národního výboru, aby převzal policii. Sami pak odjeli na místodržitelství, které přiměli podřídit se Národnímu výboru.

¹²⁰ STEHLÍK, Michal, Michal LUKÁŠ a Marek JUNEK. *Naše osmičky*. Praha 2008, s. 21.

¹²¹ SVITÁKOVÁ, s. 16.

Mezitím už Isidor Zahradník prohlásil na Václavském náměstí samostatnost a poté se odebral na nádraží Františka Josefa, aby odeslal zprávu o tom, co se v Praze děje, do ostatních českých měst. Většina ostatních měst však demonstrovala s jednodenním zpožděním.

Zástupci Národního výboru se obávali, že by mohlo dojít k protiněmeckým nebo protižidovským excesům. Povolali do ulic hlídky sokolů, Dělnické tělocvičné jednoty a mimo jiné i kapely, za jejichž pomoci krotili davy. Tento den proběhl dá se říci idylicky, ale jak málo stačilo a došlo by při sebemenší provokaci či nedorozumění ke krveprolití.¹²²

Ještě 28. října 1918 večer bylo veškeré konání tohoto dne završeno vydáním prvního zákona. Zákon napsal Alois Rašín obyčejnou tužkou na kousek papíru.¹²³ Československý stát byl vyhlášen, ale boj ještě zdaleka neskončil. Rakouská moc se ještě nevzdala a hned 29. října 1918 se vojenské velitelství v Praze, po komunikaci s ministerstvem války ve Vídni, rozhodlo zvrátit situaci. Generál Kestřenek se ujal přípravy na vyhlášení stanného práva a zatýkání. Národní výbor však zorganizoval české vojáky, ke kterým se přidali i vojáci rumunští, s jejichž pomocí obklopili budovu vojenského velitelství. Hned po tom co přišel Jiří Stříbrný, František Soukup a velitel českého vojska Josef Eugen Scheiner převzít velitelství, rakouští důstojníci kapitulovali. 30. října tak začal Národní výbor přebírat státní moc v zemích Koruny české a revoluce byla ukončena.¹²⁴

---

¹²² ČORNEJ, Petr a Jiří POKORNÝ. *Osudové osmičky: Přelomové roky v českých dějinách*. 28. říjen. Praha 1999, s. 290–292.

¹²³ STEHLÍK, s. 22. Tamtéž na s. 23 - zachycen text prvního zákona.

¹²⁴ Tamtéž, s. 23.

8 NA PRAHU NOVÉHO STÁTU

8.1 Hrozba ze „Sudet“

Po staletí spolužili Češi s Němci na jednom území. Těmto Němcům se začalo nesprávně říkat, pro lepší rozlišení, sudetští. Ti se snažili o co nejrychlejší spojení s Německem a o co nejméně kompromisní vypořádání s českou otázkou. Byli největšími kritiky habsburské vlády a preferovali německorakouské politické strany, které se snažily o co nejrychlejší a nejpevnější spojení s Německem (anšlus)¹²⁵.

Přišel však rok 1918 a českým Němcům hrozila degradace. V této kritické době přidělily dějiny mimořádnou roli německé sociálně demokratické straně v Rakousku. Do konce války se tato strana nepodílela na žádné vládě a neúčastnila se ani žádného formování německonacionálních programů. Změnu přinesl až rok 1917. Do vlasti se vrátil v září 1917 Otto Bauer, který byl ovlivněn radikálním socialismem a ruskou demokratickou revolucí. V říjnu 1917 odmítl autonomistický program strany, tak i útisk národů a nadvládu německé buržoazie ve státě. Pak v lednu 1918 přišel s návrhem vytvořit národní státy v Předlitavsku a spojit je ve federaci. Kládl požadavek na právo na sebeurčení a svobodné rozhodování o vlastním osudu pro všechny národy. Tohle právo aplikoval i na rakouské Němce, požadoval sjednocení v jednom německém národním státě a na podzim roku 1918 pak inicioval vznik národního státu Německého Rakouska. Stát (Deutscheösterreich), který by vznikl, by se měl neprodleně připojit k Německu. Bauerovo plánu se 2. října 1918 chopilo vedení německé sociální demokratické strany a ostatní německé strany se rychle připojily. Zástupci Čechů samozřejmě tento postup odmítli. Když Češi a Jihoslované dne 17. října 1918 odmítli císařův Manifest, ustanovili se dne 21. října 1918 němečtí poslanci Předlitavska, jako Prozatímní Národní shromáždění státu Deutscheösterreich a ten byl i téhož den formálně

---

¹²⁵ anšlus – připojení Rakouska k Německu.

založen. Oficiální přihlášení se k Německu nebylo zatím z taktických důvod uskutečněno. Bauer pokračoval ve své vizi dál a snažil se založit v Čechách zemi Německé Čechy.¹²⁶

Sudetoněmecká politika nezůstávala jen u programového boje a už po vytvoření Německého Rakouska 21. října 1918, tuto zemi sudetští Němci ohlásili dne 12. listopadu 1918. Po 28. říjnu ohlásily svou nezávislost na Československé republice čtyři provincie sudetských Němců. Byly to Sudetenland na severní Moravě, Deutschböhmen v severozápadních Čechách, Böhmerwaldgau v jihozápadních Čechách a Deutschsüdmähren na jižní Moravě. Všechny se přihlásily za součást Německého Rakouska a totéž nárokovaly i pro Jihlavu, Brno a Olomouc. Vítězná Dohoda jejich požadavky odmítla a pražská administrativa za pomoci několika málo regimentů provincie obsadila.¹²⁷

Rakouskoněmecký státní převrat úspěšně proběhl ve dnech 21.–30. října 1918. Převrat zahájil rozklad a přivodil zrušení habsburské monarchie. Otto Bauer tak dovršil svůj plán, v němž postavil české a německé právo na sebeurčení proti sobě, neboť považoval český stát za „pouze formálně existující a života neschopný státní útvar“.¹²⁸

8.2 Martinská deklarace

Na Slovensku byla situace podstatně jiná než v Čechách. Dne 30. října 1918 se uskutečnilo v Martině formální ustanovení Slovenské národní rady, kterou byla přijata Deklarace slovenského národa. Ovšem v té době ještě Slovenská národní rada nevěděla, že v Praze dne 28. října byl vyhlášen československý stát. Až 30. října večer přijel Milan Hodža z Budapešti a informoval o vzniku Československé republiky. Z přijaté deklarace tak byl odstraněn požadavek samostatného slovenského zastoupení na mírové konferenci a naopak do ní byl vsunut odstavec, ve kterém si slovenský národ vyhrazuje právo na sebeurčení.

¹²⁶ KÁRNÍK, *Malé dějiny československé (1867-1939)*, s. 34–37.

¹²⁷ KURAL, Václav. *Němci v novém státě: nešťastná politika na obou stranách*. Lidové noviny. 27. 10. 1998, roč. 11, č. 252, příl. Mýty a skutečnosti, s. 3.

¹²⁸ KÁRNÍK, *Malé dějiny československé (1867-1939)*, s. 37.

Slovensko-maďarské hranice se měly opírat o přirozené právo. Z komunikačních, hospodářských a strategických příčin však slovensko-maďarská hranice vedla po Dunaji a Ipeťu. Na území nového státu tak zůstala početná maďarská menšina, která neměla zájem o začlenění do nového státu a v jejím odporu ji podporovala ještě Budapešť. Slovenská národní rada brzo ztratila skutečnou vládu nad Slovenskem. V tuto chvíli musela přispěchat na pomoc československá vláda a území obsadila. Znamenalo to, že skutečné boje o Slovensko se protáhly až do poloviny roku 1919.¹²⁹

8.3 Čechoslováci – nový státní národ

O státní formě československého státu bylo rozhodnuto dne 13. listopadu 1918 v prozatímní ústavě. Za zákonodárny orgán nové republiky bylo ustanoveno Národní shromáždění, které se poprvé sešlo 14. listopadu 1918 a aklamací prohlásilo prezidentem republiky Tomáš Garrigue Masaryka. Byla zvolena také první československá vláda v čele s Karlem Kramářem. Zastoupení v Národním shromáždění však byli jen Češi a částečně Slováci. Ostatní národnostní menšiny, především Němci, se ustanovení nepodíleli. Tak se stal nositelem suverenity nového státu československý národ, který fakticky neexistoval. Ač tento termín nebyl jednoznačně vysvětlen, podstatné bylo, že se Čechoslováci stali nositeli suverenity československého státu a byli uznáni za státní národ bez ohledu na jazykové a etnické rozdíly.¹³⁰

---

¹²⁹ ČORNEJ, Petr, Jiří POKORNÝ a Jan RYCHLÍK. *Osudové osmičky: Přelomové roky v českých dějinách. Češi a Slováci ve společném státě*. Praha 1999, s. 300–301.

¹³⁰ STEHLÍK, s. 25–26.

ZÁVĚR

Vznik Československa nebyl nikterak samozřejmý. Celá práce, tak jak jsem ji pojala, je jakýsi souhrn událostí, který vedl právě k tomuto velkolepému mezníku v českých dějinách. Hrůzy první světové války změnily politické i hospodářské uspořádání sil v celém světě a paradoxně dopomohly mnoha národům k jejich vysněnému cíli. Tento celosvětový konflikt se dotkl i českých zemí a změnil tak jejich budoucnost.

Jednotlivé kapitoly jsem se snažila věnovat rozličným událostem a za jejich pomoci se pak dopracovat k samotnému vzniku Československa. Cesta to byla složitá a mnoho věcí bránilo cílům a snům malého českého národa. Nemohla jsem nechat stranou významné osobnosti, které se zasloužily o vznik samostatné republiky. Největší osobností je bezpochyby Tomáš Garrigue Masaryk, ale jemu na pomoc museli přispěchat i mnozí další politici, aby se podařilo „dílo“, jež se v jeho vizích rodilo již od počátku války. Opomenout jsem nemohla ani činy Československých legií, které nemálo ovlivnily, při jednáních s dohodovými mocnostmi, poválečné uspořádání světa. Zde jsem do práce začlenila i vliv ruské revoluce, která změnila smýšlení představitelů významných zemí.

Jak již jsem naznačila, než vůbec došlo k prohlášení československé samostatnosti, vyskytly se mnohé překážky a peripetie, jež mu bránily. Od počátku jsem se snažila v této práci soustředit právě na okolnosti bránící v realizaci odvěkého českého snu. V této souvislosti jsem zmínila německý nacionalismus, prvopočáteční pohled dohodových mocností na poválečné uspořádání evropských zemí, ale i urputný boj představitelů Rakouska-Uherska za přežití habsburské monarchie.

Závěr celé práce je věnován 28. říjnu 1918 a událostem, které bezprostředně následovaly. Ve střední Evropě vznikl samostatný Československý stát, což pro Čechy a Slováky jistě znamenalo ohromné vítězství.

SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY

- URBAN, Otto. *Česká společnost 1848 - 1918*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1982.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938): Vznik, budování a zlatá éra republiky (1918-1929)*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-027-6.
- GALANDAUER, Jan. *Vznik Československé republiky 1918: Programy, projekty, perspektivy*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1988.
- EMMERT, František. *1918: Vznik ČSR*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a. s., 2008. ISBN 978-80-251-2283-9.
- EFMERTO VÁ, Marcela. C. *České země v letech 1848 - 1918*. 1. vyd. Praha: Libri, 1998. ISBN 80-85983-47-8.
- KALISTA, Zdeněk. *Stručné dějiny československé*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 1992.
- BUTVIN, Josef. a Jan. HAVRÁNEK. *Dějiny československa*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970.
- HUS, Miroslav. *Československé legie a vznik Československa*. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie 14*. Plzeň: Západočeské muzeum, 1998, s. 5-12. ISBN 80-85125-97-8.
- MACHOVEC, Milan. *Tomáš G. Masaryk: Odkazy pokrokových osobností naší minulosti*. 2. vyd. Praha: Melantrich, 1968.
- OPAT, Jaroslav. *Filozof a politik T. G. Masaryk 1882–1893*. Praha: Melantrich, 1990. ISBN 80-7023-044-4.
- PICHLÍK, Karel. *Jen díky legiím bylo Československo uznáno*. *Lidové noviny*. 27. 10. 1998, roč. 11, č. 252, příl. Mýty a skutečnost, s. V. ISSN 0862-5921, s. 5.
- SVITÁKOVÁ, Jindra. *Osudové roky české státnosti: Stručný průvodce českou historií 20. století*. Praha: Asociace nositelů legionářských tradic, o.s., 2010. ISBN 978-80-254-6635-3.

- ČORNEJ, Petr a Jiří POKORNÝ. *Osudové osmičky: Přelomové roky v českých dějinách*. 28. říjen. Praha: Lidové noviny, 1999, s. 287-293. ISBN 80-7106-322-3.
- ČORNEJ, Petr, Jiří POKORNÝ a Jan RYCHLÍK. *Osudové osmičky: Přelomové roky v českých dějinách. Češi a Slováci ve společném státě*. Praha: Lidové noviny, 1999, s. 303-310. ISBN 80-7106-322-3.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *Malé dějiny československé (1867-1939)*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2008. ISBN 978-80-7363-146-8.
- STEHLÍK, Michal, Michal LUKÁŠ a Marek JUNEK. *Naše osmičky*. 1. vyd. Praha: Radioservis, a.s., 2008. ISBN 978-80-86212-82-1.
- KURAL, Václav. *Němci v novém státě: nešťastná politika na obou stranách*. Lidové noviny. 27. 10. 1998, roč. 11, č. 252, příl. Mýty a skutečnosti, s. 3. ISSN 0862-5921.

RESUMÉ

This thesis deals with the formation of Czechoslovakia. In my work I intended to capture the arduous and long journey to the creation of an independent republic.

The greatest attention was devoted to the time just before the start of this process. In the first chapter I attempted to analyze the situation before World War I and describe the position of the Czech lands in the Habsburg monarchy. I could not leave aside the question of the political situation which developed here.

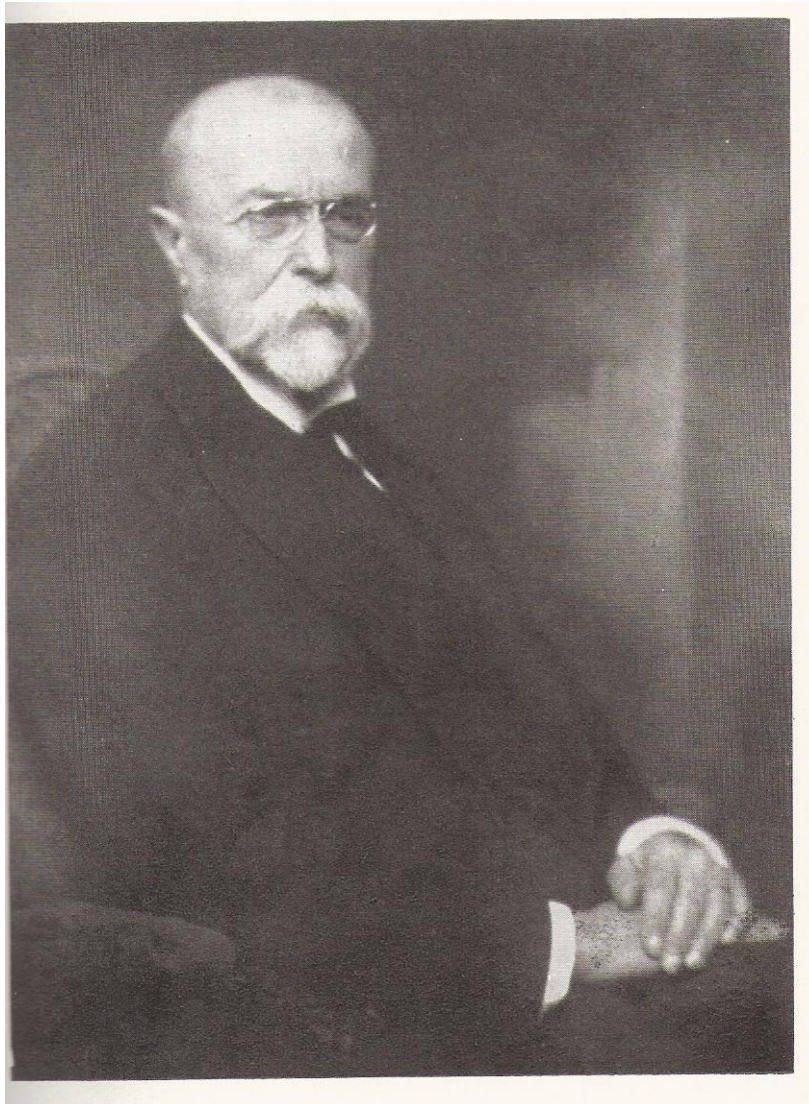
The largest part of my work has been devoted to the First World War. I describe German nationalism, which culminated after the outbreak of war in the Habsburg monarchy, as well as the political situation on the ground of the Habsburg monarchy as well as world political events that affected the Czechoslovak situation. I didn't leave aside the Czech and Slovak national resistance, Czech and Slovak politicians in exile, nor the Czechoslovak legions abroad. Next I tried to describe the situation that prevailed during the war in Slovakia. In the next part, I approached the year 1918. Here I put down chronologically the individual important events and so I switched smoothly to 28 October 1918.

The last section is devoted to 28th October 1918. Of course I couldn't stop by this date and I had to mention the issues which occurred immediately after the proclamation of the Czechoslovak Republic.

The work ends with a description of the early formation of the new state.

PŘÍLOHY

Obr.1. Jeden z oficiálních snímků Tomáše Garrigua Masarykaⁱ

ⁱ MACHOVEC, Milan. *Tomáš G. Masaryk: Odkazy pokrokových osobností naší minulosti*. Praha 1968, s. 145.

Velký státní znak Československé republikyⁱⁱ

Hranice Republiky československé v letech 1918-1924ⁱⁱⁱ

ⁱⁱ Obr. 2. [online]. [cit. 2012-06-21]. Dostupné z:

http://www.3athlon.com/republique_tchecoslovaque/znak_prvni_ceskoslovenske_republiky.jpg

ⁱⁱⁱ Obr. 3. [online]. [cit. 2012-06-21]. Dostupné z:

http://www.oslavavyroci.cz/upl/his/mapa12_1b.gif